

*Моїсеєнко І. В., аспірантка кафедри
фінансового та банківського менеджменту
Дніпропетровської державної фінансової академії*

ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Страховий ринок є одним з найважливіших сегментів ринкової економіки, роль якого в соціально-економічному розвитку держави важко переоцінити. Це потужний інструмент консолідування інвестиційних ресурсів, який забезпечує суспільний розвиток. Забезпечення стабільності та прозорості страхового ринку дозволяє гарантувати безперервний розвиток економіки держави та суспільства в цілому.

Запорукою конкурентоспроможності вітчизняного страхового ринку на світовому рівні є наявність чітко окресленої теоретичної бази, головними засадами якої є законодавчо-нормативні положення державної політики щодо розвитку страхового ринку, важливе місце серед яких належить саме фінансовому регулюванню. З позицій системного аналізу складних систем необхідно адекватно формулювати означення «фінансове регулювання страхового ринку», «державне регулювання страхового ринку та «державне фінансове регулювання страхового ринку».

У статті узагальнено теоретичні підходи до понять «фінансове регулювання страхового ринку», «державне регулювання страхового ринку». Розкрито економічну сутність визначення названих понять. Запропоновано авторське визначення сутності поняття «державне фінансове регулювання страхового ринку».

Ключові слова: страховий ринок, фінансове регулювання, державне регулювання, державне фінансове регулювання, державне регулювання страхового ринку.

Постановка проблеми. Головними економічними суб'єктами ринкових відносин виступають держава, підприємства та домогосподарства. Сучасний ринок – це явище досить глибоке, комплексне та являє собою систему ринків, серед яких важлива роль належить фінансовому ринку, бо грошові ресурси постійно переміщуються від власників заощаджень до позичальників та інвесторів.

Становлення й подальший розвиток ринкової економіки зумовлюють необхідність формування основної ланки фінансового ринку країни – страхового ринку, який частіше за все визначається як особлива сфера економічних відносин, у процесі яких формуються попит і пропозиція на страхові послуги та здійснюється акт їх купівлі-продажу, встановлюється ціна на даний товар (страховий захист). Відносини в сфері страхування є важливим сегментом ринку фінансових послуг, а відтак потребують відповідного економічного та адміністративного (регулятивного) забезпечення на довгострокову перспективу.

Завдяки своїй високій соціально-економічній значущості, страхування повинне бути об'єктом пильної уваги нашої держави. І для здійснення цих дій у сфері страхування необхідні достатні теоретичні дослідження.

Страхування, будучи однією з найважливіших складових фінансової системи держави, не може виключатися з процесу глобальної економічної інтеграції. Актуальності питанню фінансово-правового регулювання у сфері страхування надає той факт, що глобалізація діяльності у сфері страхування охоплює всі без винятку національні страхові системи.

Головною метою державного регулювання страхового ринку є забезпечення форму-

вання страховиками достатнього обсягу коштів, за рахунок яких вони зможуть виконувати свої зобов'язання перед страхувальниками за будь-яких обставин, тобто забезпечення платоспроможності кожного конкретного страховика.

Об'єктивна необхідність державного регулювання страхової діяльності в Україні зумовлюється такими чинниками:

- неефективність конкуренції в страховій галузі внаслідок недостатньої капіталізації більшості вітчизняних страхових компаній та їх неспроможності брати на страхування великі ризики;
- суспільний або змішаний (квазісуспільний) характер ряду страхових послуг, що передбачає суспільну корисність цих послуг, значно вищу за індивідуальну;
- потреба в запровадженні обов'язкових видів страхування за тими видами ризиків, які є невідповідними для приватних страховиків внаслідок їх катастрофічного характеру або кумуляції ризиків;
- необхідність урегулювання негативних ефектів, пов'язаних з виникненням техногенних аварій, ядерних конфліктів тощо;
- забезпечення прозорості функціонування страхового ринку, законності діяльності страхових компаній та підтримка інформаційної відкритості ринку [2].

Для виконання завдань регулювання страхової діяльності і забезпечення фінансової безпеки страхового ринку уповноваженими органами державної влади можуть використовуватися різні методи та інструменти регуляторного впливу.

Загальна економічна теорія поділяє усю сукупність методів державного регулювання за формою впливу на прямі та непрямі (опосередковані).

Реалізація заходів прямого впливу здійснюється за допомогою інструментів адміністративного та нормативно-правового характеру (нормативно-правові акти, ліцензії, нормативи тощо), а також економічних інструментів, що забезпечують прямий вплив на функціонування суб'єктів ринку. Основними ж інструментами непрямого регулювання є інструменти різних напрямків економічної політики держави [22].

Важливе місце в системі державного регулювання страхової діяльності посідають економічні важелі впливу. Сутність економічних інструментів полягає у створенні таких економічних умов, які б забезпечували вибір страховими компаніями тих напрямів функціонування, які б були вигідними та необхідними для суспільства. Економічні засоби впливу застосовуються в рамках непрямих методів регулювання страховою діяльністю і містять інструменти грошово-кредитної, податкової, бюджетної політики та інших складових економічної політики держави. Зокрема, основними з цих інструментів є податки, субсидії, дотації, внески, відрахування тощо. При цьому в країнах з розвинутою ринковою економікою при регулюванні страхової діяльності ключову роль відіграє грошово-кредитне регулювання як ланка, що обслуговує всі господарські процеси в країні.

Аналіз інструментів прямого і непрямого державного впливу на страховий ринок, які застосовуються у закордонній та вітчизняній практиці, дозволив зробити висновок про домінування значною мірою в їх складі фінансово-правових інструментів (фінансових нормативів), що обумовлено специфікою страхового бізнесу як особливого виду фінансового посередництва. Інакше кажучи, державне регулювання страхового ринку переважно виступає у формі фінансово-правового регулювання та здійснюється шляхом впливу на процес утворення, розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів суб'єктів страхового ринку. Проте теоретично сутність державного фінансового регулювання страхового ринку в повній мірі не досліджено. З огляду на значущість державного фінансового регулювання страхового ринку у соціально-економічному розвитку держави особливого значення набуває чітке й однозначне визначення сутності цього поняття. Як показує аналіз науково-практичної літератури, в даний час відсутні комплексні дослідження державного фінансового впливу на страхову галузь, ще не сформовано наукове уявлення про державне фінансове регулювання страхового ринку як цілісної, розвиненої системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні дослідження з теорії страхування

мають багатий досвід, але огляд наукової літератури, що присвячена проблемі регулювання страхового ринку показує, що автори здебільшого розглядають державне регулювання страхового ринку, не зосереджуючи увагу саме на державному фінансовому регулюванні страхового ринку. Результати наукових досліджень, що стосуються державного регулювання страхового ринку, знайшли відображення у роботах вітчизняних вчених К. Базилевича [2], Д. Кондратенка [14], Філонюка [17], В. Фурмана [20], зарубіжних фахівців В.Б. Гомелля [5], А. Магомадова [10], В. Шахова [24]. Дослідження вищеперелічених та інших авторів заклали основу наукових знань, необхідних для розвитку теорії і практики державного регулювання страхового ринку. Однак багато аспектів державного фінансового регулювання страхової системи в теоретичному і методологічному плані вивчені ще недостатньо.

Вирішення проблеми підвищення ефективності державного фінансового регулювання страхового ринку обумовлює важливість проведення подальших наукових досліджень у цьому напрямку.

Мета дослідження – дослідити теоретичні підходи до понять «державне фінансове регулювання», «державне регулювання страхового ринку», «державне регулювання страхової діяльності» та визначити сутність поняття «державне фінансове регулювання страхового ринку».

Виклад основного матеріалу. Регулювання як об'єктивна необхідність є суспільним явищем, яке притаманне усім країнам, за допомогою якого вони здійснюють вплив на економічні і соціальні системи, їх формування і розвиток. Термін «регулювання» (лат. – «regulare» – підпорядковувати відповідному порядку, правилу, упорядковувати) в науковій літературі розглядається як здійснення цілеспрямованого впливу на соціально-економічну систему чи окремі її ланки. В універсальному словнику-енциклопедії «регулювання» тлумачиться як вплив на певний процес із метою зменшення відхилень його перебігу від бажаного [16].

В економічній літературі немає єдиного підходу до розуміння сутності поняття «регулювання». Труднощі в трактуванні терміну «регулювання» в економічному сенсі пов'язані з тим, що воно обов'язково супроводжується додатковим словом: державне, фінансове, банківське тощо. Це означає, що зміст терміна «регулювання» частково розкривається в інших категоріях [7].

Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р. № 2664-III визначає державне регулювання як здійснення державою комплексу заходів щодо регулювання та нагляду за ринками фінансових послуг з метою захисту інтересів споживачів фінансових послуг та запобігання кризовим явищам [1]. А саме поняття «регулювання» в Законі прирівняне за змістом до поняття «нагляд».

Держава здійснює регуляторний вплив на різні сфери та процеси, в тому числі на розвиток страхового ринку. Важливою запорукою високої результативності такого впливу є визначення сутності і особливостей страхового ринку як об'єкта державного регулювання.

Поняття «страховий ринок» розглядається багатьма науковцями. Так, російський вчений В.В. Шахов відмічає, що: страховий ринок – це особлива соціально-економічна структура, певна сфера грошових відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист, формуються пропозиція і попит на неї [23]. У широкому значенні страховий ринок представляє собою усю сукупність економічних відносин з приводу купівлі-продажу страхового продукту.

Професор Л.А. Орланюк-Маліцька вважає, що страховий ринок це не тільки «ринок продавців страхової послуги», але складніша адаптивна система, що здібна до самоорганізації і складається з декількох підсистем і сама входить у більш крупні системи [9].

Страховий ринок реалізує ряд притаманних йому специфічних функцій, які дещо перетинаються з функціями фінансового ринку.

Юргенс І. відносить до функцій страхового ринку такі:

- економічна (резервування частки виробленого продукту для заміщення випадкових втрат факторів виробництва);
- фінансова (акумуляування частки капіталу з метою подальшого інвестування);
- соціальна (захист майнових інтересів фізичних і юридичних осіб при настанні страхо-

вих випадків, комерційний і соціальний захист, пенсійне забезпечення населення) [25].

Велике значення у становленні та стратегічному розвитку страхового ринку має стан його державного регулювання, оскільки останнє суттєвим чином впливає на абсолютний рівень ризику в суспільстві. При цьому державне регулювання страхової діяльності являє собою створення державою рамочних умов для функціонування страхового ринку, в межах яких його суб'єкти вільні у прийнятті своїх управлінських рішень.

В науці державного управління державне регулювання визначається як економічний метод державного управління, який є системою типових заходів законодавчого і контрольного характеру, що здійснюються відповідними державними органами та громадськими організаціями з метою стабілізації та пристосування існуючої соціально-економічної системи до постійно змінюваних умов [11].

У правовій науці державне регулювання – це здійснення державою комплексних заходів (організаційних, правових, економічних тощо) у сфері соціальних, економічних, політичних, духовних та інших процесів з метою їх упорядкування, встановлення загальних правил і норм суспільної поведінки, а також запобігання негативним явищам у суспільстві [12].

Далі варто відзначити, що собою являє фінансове регулювання. Український вчений Близнюк О.П. розглядає фінансове регулювання як підсистему фінансового механізму. Фінансове регулювання полягає у регламентуванні розподільчих відносин у суспільстві й на окремих підприємствах. Оскільки фінанси є розподільчими й перерозподільчими відносинами, то фінансові методи регулювання, по суті, – це методи розподілу. У складі фінансового механізму створюється набір фінансових інструментів, за допомогою яких здійснюється вплив на різні сторони суспільного розвитку. Видами таких інструментів є податки, внески і відрахування, субсидії та дотації [20].

Гридіна М.В., Захожай В.Б. визначають фінансове регулювання як метод фінансового впливу, пов'язаний із регулюванням економічних процесів. Основні елементи фінансового регулювання це оподаткування та бюджетні трансферти (дотації, субсидії, субвенції) [19].

Василик О.Д. досліджує фінансове регулювання як одну з функцій фінансового механізму. На його думку, фінансове регулювання – це метод здійснення державою функцій управління економічними та соціальними процесами при використанні фінансів. Автор визначає фінансове регулювання ще й як елемент менеджменту для підтримання оптимальної структури виробництва і розподілу, яке, на його думку, засновується на використанні різноманітних інструментів впливу: це податки, дотації, різні виплати, за допомогою яких держава досягає поставлених цілей [3]. Отже, Василик О.Д. розглядає державну складову фінансового регулювання. Враховуючи це, доцільно з'ясувати сутність державного фінансового регулювання.

Кравченко Л.А. у своєму дисертаційному дослідженні трактує державне фінансове регулювання як систему економічних відносин, що складаються у діяльності, спрямованій на зміну кількісних та якісних показників фінансових процесів в економіці через механізм формування грошових фондів, їх перерозподілу, використання при узгодженні інтересів суб'єктів господарювання з метою забезпечення стійкості функціонування економічної системи [8]. Автор розглядає фінансове регулювання лише на макрорівні, зосереджуючись на державному фінансовому регулюванні, тим самим намагається поглибити розуміння фінансового регулювання.

Багато вчених, які досліджують страховий ринок, не застосовують термін «фінансове регулювання» взагалі, здебільшого досліджуючи державне регулювання загалом. Поняття «державне регулювання страхового ринку» також чітко нині не визначене. Крім того, фахівці ототожнюють поняття «державне регулювання страхового ринку», «державне регулювання страхової діяльності», «державне регулювання страхових організацій», «державний страховий нагляд». Перше поняття належить до всього страхового ринку як до єдиної системи, до всіх його суб'єктів і процесів взаємодії між ними. Друге поняття вужче, воно стосується тільки тих процесів у житті суб'єктів страхового ринку, які безпосередньо пов'язані зі здійсненням страхових операцій. Третє поняття відноситься, з одного боку, тільки до страховиків, які здійснюють свою діяльність на підставі ліцензії, а з іншого – не тільки до здійснюваних ними

страхових операцій, а й до інвестиційної діяльності, діяльності як емітента власних цінних паперів та ін. Державний страховий нагляд передбачає регулювання й контроль суб'єктів страхового ринку, який здійснюють тільки органи державного нагляду, а на практиці і регулювання, і контроль страхування частково здійснюють і без його участі податкові органи, Національний банк України. Регулювання і контроль у страхуванні здійснюються паралельно: контроль, завданням якого є отримання і перевірка органами страхового нагляду бухгалтерської та статистичної звітності страховиків, дає змогу робити кількісну оцінку стану й окремої компанії, і страхового ринку загалом. Виявлені таким чином недоліки усуваються через регулювання, результати регулювальних заходів знову визначають через контроль [18].

Неможливо дати визначення, що являє собою державне фінансове регулювання страхового ринку без розкриття сутності поняття «державне регулювання страхового ринку». Кондратенко Д. вважає, що державне регулювання страхового ринку покликане сприяти розвитку страхового ринку, захисту інтересів страхувальників, забезпечувати реєстрацію страхових організацій, ліцензування страхових операцій, здійснювати контроль за дотриманням страховими організаціями законодавства [14]. Тут слід зауважити, що наведене визначення є не зовсім чітким, у ньому не говориться про захист інтересів страховиків, а йдеться лише про інтереси страхувальників. Вони є рівноправними учасниками страхового ринку і також потребують сприяння з боку держави.

На думку Філонюка О. Ф., найповнішим визначенням «державного регулювання страхового ринку» є сукупності різноманітних методів, інструментів, за допомогою яких держава, в особі уповноваженого регулятивного органу, впливає на економічну діяльність суб'єктів страхових правовідносин [17]. З таким твердженням можна погодитись.

У дослідженнях російського вченого В.В. Шахова були порушені проблеми державного регулювання страхового ринку, однак обсяг, відведений їх дослідженню, є мінімальним. В.В. Шахов зазначає, що страховий ринок як частина фінансово-кредитної системи є об'єктом державного регулювання і контролю з метою забезпечення його стабільного функціонування з урахуванням значущості страхування у процесі суспільного відтворення. Державне регулювання страхового ринку здійснюється через спеціальну податкову політику, прийняття законів за окремими видами підприємницької діяльності, які відображають порядок укладання договорів страхування і розв'язання спорів, що виникають. Регулююча роль органів державного нагляду передбачає виконання в основному трьох функцій, за допомогою яких забезпечується надійний страховий захист: реєстрація страховиків; забезпечення гласності; підтримка контролю за виконанням зобов'язань страховиками [24].

У роботі Гомеллі В.Б. питання про державне регулювання страхування було сформульовано ширше, ніж у Шахова В.В. Був зроблений акцент на те, що система державного регулювання страхового ринку «... складається з різних способів впливу на нього, здійснюваних не тільки Держстрахнаглядом». Тим самим система регулювання була визначена більш широко, ніж просто державний нагляд за страховою діяльністю, а також була відмічена роль в регулюванні не тільки правових, а й економічних інструментів, що здійснюються державними органами і регулюють різні сторони функціонування страхового ринку [5].

У дослідженнях російського вченого Магомадова А. Н. державне регулювання страхового ринку визначається як цілеспрямований процес впливу держави на діяльність суб'єктів страхового ринку та його ринкову кон'юнктуру за допомогою системи адміністративно-правових та економічних інструментів з урахуванням зміни економічної кон'юнктури і пріоритетів соціально-економічного розвитку країни, що забезпечує максимальну реалізацію його функцій [10].

Дослідник Фурман В.М. визначив державне регулювання страхового ринку як сукупність економічних, адміністративно-правових та організаційно-технологічних відносин між суб'єктами страхового ринку і державою під час цілеспрямованого комплексного впливу останньої на страховий ринок як єдину систему [21]. У своїх дослідженнях автор детально розглядає моделі, напрями, принципи та методи саме державного регулювання, які існують у світі. Поняття фінансове регулювання страхового ринку автор не застосовує.

Зупинимося на понятті «державне регулювання страхової діяльності». Вовчак О. Д. розглядає державне регулювання страхової діяльності і вважає, що його головною метою є забезпечення формування страховиками достатнього обсягу коштів, за рахунок яких вони зможуть виконати свої зобов'язання перед страхувальниками за будь-яких обставин, тобто забезпечення платоспроможності кожного конкретного страховика [4].

Докторова Н. П. визначає державне регулювання страхової діяльності як систему засобів і методів, які здійснюються на правовій основі з метою визначення рамок і правил функціонування страхового ринку та діяльності страхових компаній на ньому.

Державне регулювання страхової діяльності є системою рішень, прийнятих державними органами управління і спрямованих на створення сприятливих умов для діяльності страхових компаній, захисту інтересів споживачів, ефективного розвитку страхового ринку [6].

Російський вчений Сухов В. А. дотримується думки, що державне регулювання страхової діяльності може виявлятися в різних формах, у тому числі прийняття законодавчих положень, що регламентують страхові правовідносини, встановлення в інтересах суспільства обов'язкового страхування, проведення спеціальної податкової політики, а також створенням особливого правового механізму, що забезпечує нагляд за створенням і функціонуванням страховиків [15].

Також російські вчені Сербіновський Б. Ю. і Гаркуша В. Н. стверджують, що державне регулювання страхової діяльності має забезпечувати розвиток національної системи страхування і дієвий контроль страхового сектора економіки [13].

Науково-методичні підходи до визначення категорії «регулювання» в страхуванні згаданих вище авторів систематизовано в таблиці 1.

Державне регулювання страхового ринку має на меті захист інтересів страхувальників і держави, що може виражатися не тільки в контролі над фінансовою стійкістю і платоспроможністю страховиків, а й у забезпеченні стійких податкових та інших надходжень від страхової галузі; створення прозорих умов діяльності і захист інтересів усіх учасників страхового ринку; розвиток страхового ринку.

Таблиця 1

Систематизація теоретичних підходів до визначення категорії «регулювання» в страхуванні

Поняття	Автор	Визначення	Джерело літератури
1	2	3	4
Регулювання	Універсальний словник-енциклопедія	Вплив на певний процес із метою зменшення відхилень його перебігу від бажаного	16
Фінансове регулювання	О.П. Близнюк	Підсистема фінансового механізму, метод перерозподілу	20
	О.Д. Василик	Метод здійснення державою функцій управління економічними та соціальними процесами при використанні фінансів	3
	М.В. Грідчина, В. Б. Захожай	Метод фінансового впливу, пов'язаний із регулюванням економічних процесів	19
Державне регулювання	В.П. Нагребельний	Здійснення державою комплексних заходів (організаційних, правових, економічних тощо) у сфері соціальних, економічних, політичних, духовних та інших процесів з метою їх упорядкування, встановлення загальних правил і норм суспільної поведінки, а також запобігання негативним явищам у суспільстві	12

1	2	3	4
Державне фінансове регулювання	Л.А. Кравченко	Система економічних відносин, що складаються у діяльності, спрямованої на зміну кількісних і якісних показників фінансових процесів в економіці через механізм формування грошових фондів, їх перерозподілу, використання при узгодженні інтересів суб'єктів господарювання з метою забезпечення стійкості функціонування економічної системи	8
Державне регулювання страхового ринку	Д. Кондратенко	Державне регулювання страхового ринку покликано сприяти розвитку страхового ринку, захисту інтересів страхувальників, забезпечувати реєстрацію страхових організацій, ліцензування страхових операцій, здійснювати контроль за дотриманням страховими організаціями законодавства	14
	О.Ф. Філонюк	Сукупності різноманітних методів, інструментів, за допомогою яких держава, в особі уповноваженого регулятивного органу, впливає на економічну діяльність суб'єктів страхових правовідносин	17
	В.В. Шахов	Здійснюється через спеціальну податкову політику, прийняття законів за окремими видами підприємницької діяльності, які відображають порядок укладання договорів страхування і розв'язання спорів, що виникають	24
	В.М. Фурман	Сукупність економічних, адміністративно-правових та організаційно-технологічних відносин між суб'єктами страхового ринку і державою під час цілеспрямованого комплексного впливу останньої на страховий ринок як єдину систему	21
	А.Н. Магомадов	Цілеспрямований процес впливу держави на діяльність суб'єктів страхового ринку та його ринкову кон'юнктуру за допомогою системи адміністративно-правових та економічних інструментів з урахуванням зміни економічної кон'юнктури і пріоритетів соціально-економічного розвитку країни, що забезпечує максимальну реалізацію його функцій	10
	В.Б. Гомелія	Регулювання не тільки правових, а й економічних інструментів, що виробляються державними органами і регулюють різні сторони функціонування страхового ринку	5
Державне регулювання страхової діяльності	О.Д. Вовчак	Забезпечення формування страховиками достатнього обсягу коштів, за рахунок яких вони зможуть виконати свої зобов'язання перед страхувальниками за будь-яких обставин, тобто забезпечення платоспроможності кожного конкретного страховика	4
	Н.П. Докторова	Система засобів і методів, які здійснюються на правовій основі з метою визначення рамок і правил функціонування страхового ринку та діяльності страхових компаній на ньому	6
	В.А. Сухов	Прийняття законодавчих положень, що регламентують страхові правовідносини, встановлення в інтересах суспільства обов'язкового страхування, проведення спеціальної податкової політики, а також створення особливого правового механізму, що забезпечує нагляд за створенням і функціонуванням страховиків	15
Державне регулювання ринків фінансових послуг	Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»	Здійснення державою комплексу заходів щодо регулювання та нагляду за ринками фінансових послуг з метою захисту інтересів споживачів фінансових послуг та запобігання кризовим явищам	1

Складено автором на основі [1–25]

Фінансове регулювання страхового ринку є однією з головних функцій державного регулювання страхового ринку. Це сукупність фінансових методів та інструментів, за допомогою яких держава впливає на економічну діяльність суб'єктів страхових правовідносин, забезпечує фінансову надійність страхування для всіх учасників страхового ринку. Таким чином, поняття «фінансове регулювання страхового ринку» фактично збігається з поняттям «державне фінансове регулювання страхового ринку».

Чіткого визначення поняття «державне фінансове регулювання страхового ринку» немає, але аналіз праць вітчизняних і зарубіжних науковців й практиків у галузі державного регулювання страхового ринку дозволив сформулювати дане поняття, а саме: державне фінансове регулювання страхового ринку – це процес впливу держави за допомогою системи форм, методів та інструментів на формування, розподіл, перерозподіл і використання фінансових ресурсів у сфері страхового ринку з урахуванням зміни економічної кон'юнктури і пріоритетів соціально-економічного розвитку країни. Метою державного фінансового регулювання страхового ринку є накопичення і розподіл фінансових ресурсів, що забезпечує задоволення потреб на мікро- і макрорівнях, захист інтересів страхувальників і страховиків, платоспроможність та фінансову надійність страховиків, стимулювання страхування і розвиток ринкової інфраструктури страхового ринку.

Висновки: Ринкова форма організації господарської діяльності пов'язана з процесами як саморегулювання, так і регулювання з боку держави. Необхідність фінансового регулювання страхового ринку зумовлена не тільки потребою забезпечення фінансової стійкості страховиків та надійності посередників, а й високим ступенем відповідальності страховиків за соціально-економічні наслідки страхової діяльності і необхідністю завоювати довіру населення до страхування. Передумовою формування та розвитку страхового ринку є побудова ефективного механізму державного регулювання, наявність чітко окреслених концептуальних підходів і конкретних програмних документів, у яких формуються головні засади державної політики щодо страхування та страхового ринку.

При вивченні праць різних авторів з'ясовано, що в економічній літературі наявні розбіжності у підходах щодо поняття “фінансове регулювання страхового ринку”, а поняття “державне фінансове регулювання страхового ринку” не розглядається. З позицій системного аналізу складних систем необхідно адекватно формулювати означення “державне регулювання страхового ринку”, “державне фінансове регулювання страхового ринку”, “фінансове регулювання страхового ринку” і “фінансове регулювання учасника страхового ринку”. Отже, під державним фінансовим регулюванням страхового ринку треба розуміти процес впливу держави за допомогою системи форм, методів та інструментів на формування, розподіл, перерозподіл і використання фінансових ресурсів у сфері страхового ринку з урахуванням зміни економічної кон'юнктури і пріоритетів соціально-економічного розвитку країни.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р. № 2664-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 1.
2. Базилевич К. Об'єктивна необхідність і межі державного регулювання страхової діяльності [Текст] / К. Базилевич // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Сер. «Економіка». – 2006. – № 81–82. – С. 9–11.
3. Василик О.Д. Теорія фінансів : підручник / О.Д. Василик. – К. : НЮС, 2000. – 416 с.
4. Вовчак О.Д. Страхування : навчальний посібник / О.Д. Вовчак. – Львів : «Новий світ», 2006. – 480 с.
5. Гомелля В.Б. Основы страхового дела / В.Б. Гомелля. – Московский международный институт эконометрики, информатики, финансов и права. – М., 2004. – 108 с.
6. Докторова Н.П. Механізми державного регулювання страхової діяльності в Україні [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук: 25.00.02 / Н.П. Докторова, Державний університет управління. – Донецьк, 2008. – 19 с.
7. Дяконова І.І. Теоретико-методологічні основи функціонування банківської системи

України : монографія / І.І. Дяконова. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. – 400 с.

8. Кравченко О.Д. Державне фінансове регулювання економіки в умовах ринкової трансформації [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.01.01 / О.Д. Кравченко // Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2002. – 17 с.

9. Орланюк-Малицкая Л.А. Методологические аспекты исследования страхового рынка России [Текст] / Орланюк-Малицкая Л.А // Финансы. – 2004. – №11. – С. 46–50.

10. Магомадов А.Н. Государственное финансовое регулирование страхового рынка: современное состояние и приоритеты развития [Текст] / А.Н. Магомадов // Вестник Саратовского государственного социально-экономического университета. – 2010. – № 1 (30). – С. 121–125.

11. Малиновський В.Л. Словник термінів і понять з державного управління / В.Я. Малиновський. – К. : Атіка, 2005. – 240 с.

12. Нагребельний В.П. Державне регулювання / В.П. Нагребельний, М. В. Оніщук. – К. : Укр. енциклопедія ім. В. М. Бажана, 1999. – С. 118–119.

13. Сербиновский Б.Ю. Страховое дело: курс лекций / Б.Ю. Сербиновский, В.Н. Гарькуша // Ростов-н/д: ЮФУ – 2010. – 387 с.

14. Страхування: теорія та практика [Текст] : Навчально-методичний посібник / Н.М. Внукова, В.І. Успенко, Л.В. Временко та ін. – Харків : Бурун Книга, 2004. – 376 с.

15. Сухов В.А. Государственное регулирование финансовой устойчивости страховщиков [Текст] : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. екон. наук : 08.00.10 / В.А. Сухов. – Москва, 1995. – 21 с.

16. Універсальний словник-енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slovo.org.ua/>

17. Філонюк О.Ф. Державне регулювання страхової справи в контексті концепції розвитку страхового ринку України до 2010 року [Текст] / О.Ф. Філонюк // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка». – 2006. – Вип. 81–82. – С. 47–51.

18. Філонюк О.Ф. Державне регулювання страхової справи в Україні [Текст] : Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 25.00.02 / О.Ф. Філонюк // Національна академія державного управління при Президентіві України. – К, 2010. – 23 с.

19. Фінанси (теоретичні основи) [Текст] : Підручник 2-ге вид / М. В. Грідчина, В. Б. Захожай, Л. Л. Осіпчук та ін.; Під керів. і наук. ред. М. В. Грідчина, В. Б. Захожая. – К. : МАУП, 2004. – 312 с.

20. Фінанси [Текст] : Навч. посіб. / О.П. Близнюк, Л.І. Лачкова, В.І. Оспіщев та ін.; За ред. В.І. Оспіщева. – К. : Знання, 2006. – 415 с.

21. Фурман В.М. Страховий ринок в Україні: проблеми становлення та стратегія розвитку: Автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.04.01 / В.М. Фурман. – К., 2006. – 36 с.

22. Чистов С.М. Державне регулювання економіки [Текст] : Навч. метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / С.М. Чистов. – К. : КНЕУ, 2002. – 208 с.

23. Шахов В.В. Введение в страхование: экономический аспект / В.В. Шахов. – М. : Финансы и статистика, 1992. – 192 с.

24. Шахов В.В. Страхование [Текст]: Учебник для вузов / В.В. Шахов. – М. : ЮНИТИ, 2003. – 311 с.

25. Юргенс И. Системный подход к определению понятия «национальная система страхования» [Текст] / И. Юргенс // Страховое дело. – 2000. – № 8. – С. 4–13.

*Moiseenko I.V., a graduate student
of the department of financial and banking management
Dnepropetrovsk State Financial Academy*

STATE FINANCIAL REGULATION INSURANCE MARKET: THEORETICAL ASPECTS

Abstract. The insurance market is one of the most important segments of the market economy, whose role in the socio-economic development can not be overemphasized. It is a powerful tool for consolidation of investment resources, providing social development. To ensure the stability and

transparency of the insurance market to guarantee the continuous development of state economy and society as a whole.

The key to the competitiveness of the domestic insurance market at the global level is the presence of clearly defined theoretical framework, the main principles of which are statutory and regulatory provisions of the state policy on the development of the insurance market, an important place among them belongs to financial regulation. From the standpoint of a systematic analysis of complex systems need to adequately formulate the definition of «financial regulation of the insurance market», «state regulation of the insurance market» and «state financial regulation of the insurance market».

The paper summarizes theoretical approaches to the concepts of «financial regulation of the insurance market», «state regulation of the insurance market». The economic essence of the definition of these concepts. The author define the essence of the concept of «state financial regulation of the insurance market».

Keywords: *insurance market, financial regulation, government regulation, government financial regulation, government regulation of the insurance market.*

References

1. Zakon Ukrainy «Pro finansovi posluhy ta derzhavne rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh» vid 12.07.2001 r. № 2664-III // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2002. – № 1.
2. Bazylevych K. Obiektivna neobkhidnist i mezhi derzhavnogo rehuliuвання strakhovoi diialnosti [Tekst] / K. Bazylevych // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ser. «Ekonomika». – 2006. – № 81-82. – S. 9–11.
3. Vasylyk O.D. Teoriia finansiv : pidruchnyk / O.D. Vasylyk. – K. : NIuS, 2000. – 416 s.
4. Vovchak O.D. Strakhuvannia : navchalnyi posibnyk / O.D. Vovchak. – Lviv : «Novyi svit», 2006. – 480 s.
5. Homellia V.B. Osnovy strakhovoho dela / V.B. Homellia. – Moskovskiy mezhdunarodnyi ynstitut ekonometryky, ynformatyky, fynansov y prava. – M.: 2004. – 108 s.
6. Doktorova N.P. Mekhanizmy derzhavnogo rehuliuвання strakhovoi diialnosti v Ukraini [Tekst] : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. nauk: 25.00.02 / N.P. Doktorova, Derzhavnyi universytet upravlinnia. – Donetsk, 2008. — 19 s.
7. Diakonova I.I. Teoretyko-metodalohichni osnovy funktsionuvannia bankivskoi systemy Ukrainy : monohrafiia / I.I. Diakonova. – Sumy : VTD «Universytetska knyha», 2007. – 400 s.
8. Kravchenko O.D. Derzhavne finansove rehuliuвання ekonomiky v umovakh rynkovoї transformatsii [Tekst] : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk: 08.01.01 / O.D. Kravchenko, Kyivskiy natsionalnyi universytetu imeni Tarasa Shevchenka. – Kyiv, 2002. – 17 s.
9. Orlianiuk-Malytskaia L.A. Metodolohycheskye aspekty yssledovaniya strakhovoho rynku Rossyy [Tekst] / Orlianiuk-Malytskaia L.A // Fynansy. – 2004. – №11.– S. 46–50.
10. Mahomadov A.N. Hosudarstvennoe fynansovoe rehulyrovanye strakhovoho rynku: sovremennoe sostoianye y pryorytety razvytiya [Tekst] / A.N. Mahomadov // Vestnyk Saratovskoho hosudarstvennoho sotsyalno-ekonomycheskoho unyversyteta. – 2010. – № 1 (30). – S. 121–125.
11. Malynovskiy V.L. Slovnyk terminiv i poniat z derzhavnogo upravlinnia / V.Ia. Malynovskiy. – K. : Atika, 2005. – 240 s.
12. Nahrebelnyi V.P. Derzhavne rehuliuвання / V.P. Nahrebelnyi, M. V. Onishchuk. – K. : Ukr. entsyklopediia im. V. M. Bazhana, 1999. – S. 118–119.
13. Serbynovskiy B.Iu. Strakhovoe delo: kurs lektsiy / B.Iu. Serbynovskiy, V.N. Harkusha // Rostov-n/d: YuFU. – 2010. – 387 s.
14. Strakhuvannia: teoriia ta praktyka [Tekst] : Navchalno-metodychni posibnyk / Vnukova N.M. Uspalenko V.I. Vremenko L.V. ta in. – Kharkiv : Burun Knyha, 2004. – 376 s.
15. Sukhov V.A. Hosudarstvennoe rehulyrovanye fynansovoi ustoichyvosti strakhovshchykov [Tekst] : avtoref. dys. na soyskanye uchenoi stepeny kand. ekon. nauk : 08.00.10 / V.A. Sukhov. – Moskva, 1995. – 21 s.
16. Universalnyi slovnyk-entsyklopediia [Elektronnyi resurs] / Rezhym dostupu : <http://slovopedia>.

org.ua/

17. Filoniuk O.F. Derzhavne rehuliuвання strakhovoi spravy v konteksti kontseptsii rozvytku strakhovoho rynku Ukrainy do 2010 roku [Tekst] / O.F. Filoniuk // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Serii «Ekonomika». – 2006. – Vyp. 81–82. – S. 47–51.

18. Filoniuk O.F. Derzhavne rehuliuвання strakhovoi spravy v Ukraini [Tekst] : Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk: 25.00.02 / O.F. Filoniuk ; Natsionalnii akademii derzhavnogo upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy. – K., 2010. – 23 s.

19. Finansy (teoretychni osnovy) [Tekst] : Pidruchnyk 2-he vyd / M. V. Hridchina, V. B. Zakhozha, L. L. Osipchuk ta in.; Pid keriv. i nauk. red. M. V. Hridchina, V. B. Zakhozhaia. – K. : MAUP, 2004. – 312 s.

20. Finansy [Tekst] : Navch. posib. / O.P. Blyzniuk, L.I. Lachkova, VI. Ospishchev ta in.; Za red. VI. Ospishcheva. – K. : Znannia, 2006. – 415 s.

21. Furman V.M. Strakhovyi rynek v Ukraini: problemy stanovlennia ta stratehiia rozvytku: Avtoref. dys. d-ra ekon. nauk: 08.04.01 / V.M. Furman. – K., 2006. – 36 s.

22. Chystov S.M. Derzhavne rehuliuвання ekonomiky [Tekst] : navch. metod. posib. dlia samost. vyvch. dysts. / S.M. Chystov. – K. : KNEU, 2002. – 208 s.

23. Shakhov V.V. Vvedeniye v strakhovanye: ekonomycheskyi aspekt / V.V. Shakhov. – M. : Fynansy y statystyka, 1992. – 192 s.

24. Shakhov V.V. Strakhovanye [Tekst]: Uchebnyk dlia vuzov / V.V. Shakhov. – M. : YuNYTY, 2003. – 311 s.

25. Yurhens Y. Systemnyi podkhod k opredeleniyu poniatiya «natsyonalnaia sistema strakhovaniya» [Tekst] / Y. Yurhens // Strakhovoe delo. – 2000. – № 8. – S. 4–13.

*Моисеенко И.В., аспирантка кафедры
финансового и банковского менеджмента
Днепропетровской государственной финансовой академии*

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ФИНАНСОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СТРАХОВОГО РЫНКА: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Аннотация. Страховой рынок является одним из важнейших сегментов рыночной экономики, роль которого в социально-экономическом развитии государства трудно переоценить. Это мощный инструмент консолидации инвестиционных ресурсов, который обеспечивает общественное развитие. Обеспечение стабильности и прозрачность страхового рынка позволяет гарантировать непрерывное развитие экономики государства и общества в целом.

Залогом конкурентоспособности отечественного страхового рынка на мировом уровне является наличие четко очерченной теоретической базы, главными принципами которой являются законодательно-нормативные положения государственной политики по развитию страхового рынка, важное место среди которых принадлежит именно финансовому регулированию. С позиций системного анализа сложных систем необходимо адекватно формулировать определение «финансовое регулирование страхового рынка», «государственное регулирование страхового рынка» и «государственное финансовое регулирование страхового рынка».

В статье обобщены теоретические подходы к понятиям «финансовое регулирование страхового рынка», «государственное регулирование страхового рынка». Раскрыта экономическая сущность определения названных понятий. Предложено авторское определение сущности понятия «государственное финансовое регулирование страхового рынка».

Ключевые слова: страховой рынок, финансовое регулирование, государственное регулирование, государственное финансовое регулирование, государственное регулирование страхового рынка.